

פרק ב' – תרחישי מלחמת הצפון

מרחב התרחישים האפשריים

במסגרת הפרויקט נבחן מגוון רחב של תרחישים, ובעיקר נדונו שלושת התרחישים הבאים:

א. **מלחמת לבנון השלישית** – שתהיה דומה במאפייניה לשתי המלחמות הקודמות שהובילה ישראל מול האיום מחזית אחת – החזית הלבנונית (1982; 2006).

ב. **מלחמת הצפון**, שתהיה שונה מקודמותיה בשני ממדים בעיקר: **האויב** – חזבאללה הוא היריב העיקרי, אבל מרכיבי **הציר השיעי** – שהתבססו היטב במרחב הצפוני – יהיו שותפים מלאים ללחימה (המיליציות השיעיות בסוריה ובעיראק; הצבא הסורי המשתקם ויכולות צבאיות איראניות בסוריה ובמערב עיראק); **המרחב בחזיתות ובעומק** – לבנון, סוריה ומערב עיראק. בתרחיש זה איראן מפעילה את שלוחיה במרחב וקיימת אפשרות לירי ממערב עיראק, אבל כוחותיה עדיין אינם מעורבים בלחימה משטח איראן.

ג. **מלחמה נגד איראן** – המעורבת ישירות ולא רק מפעילה את שלוחיה: משגרת טילים (בליסטיים ושיט) משטחה לעבר מטרות בישראל; והצבא האיראני ומשמרות המהפכה נוטלים חלק בלחימה נגד ישראל.

במסגרת פרויקט זה הוחלט להתמקד בניתוח התרחיש השני של מלחמת הצפון, נוכח ההערכה שהייתה מקובלת על כלל חברי הצוות, כי זהו התרחיש הסביר יותר ומן הראוי לעסוק בו.

העבודה עוסקת בתרחיש החמור של מלחמת הצפון

מחוללי המלחמה: הידרדרות או מלחמה יזומה

מה יכולים להיות הגורמים לפריצתה של מלחמת הצפון?

המלחמה עלולה לפרוץ בנסיבות של הידרדרות בעקבות עימות מצומצם ו/או בשל מיסקלקולציה של מי מהצדדים. תרחישי הידרדרות ייתכנו בכל אחת מהזירות הבאות:

- **מרחב לבנון** – בין חזבאללה לישראל קיים פוטנציאל גבוה להסלמה, העלולה להתלקח במהירות למלחמה רחבה. זאת בעיקר נוכח רגישותו של חזבאללה לשימור "כללי המשחק" הקיימים, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בתגובותיו למהלכים של צה"ל במרחב הלבנוני והסורי. לחזבאללה חשוב לשמר את "ההרתעה ההדדית" הקיימת מאז 2006, והוא מקפיד להגיב על כל פעולה ישראלית הנתפסת בעניו כחריגה מ"משוואת ההרתעה" הקיימת. דרך פעולה זו עלולה להוביל לדינמיקה של הסלמה במספר דרכים, החל מחיכוך לאורך הגבול, עבור באירוע מתפתח בעקבות פעילות מב"ם מוגבלת של צה"ל וכלה ביוזמה צבאית מוגבלת וממוקדת של מי מהצדדים. דוגמה לפוטנציאל הידרדרות עשויים להיות אירועים שהתרחשו באוגוסט-ספטמבר 2019: חזבאללה ירה טילי קורנט על רכב צה"לי, בעקבות מה שהארגון הציג כפעולת כטב"ם ישראלי במתחם חזבאללה בביירות ופגיעה בפעילי חזבאללה בתקיפה ישראלית בסוריה. ישראל בחרה להכיל ירי זה, שלא גרם פגיעות בנפש, ולהסתפק בתגובה מינורית, אך האירוע יכול היה להסתיים אחרת. מספטמבר 2019 חזבאללה מנסה להרחיב את "משוואת ההרתעה" לזירה הסורית, כפי שבא לידי ביטוי בניסיונותיו להגיב בפעולה נגד צה"ל בגבול הלבנוני (ב-27 ביולי 2020) בעקבות הריגתו של פעיל הארגון בהתקפה שיוחסה לישראל ליד דמשק (ב-20 ביולי 2020), וההצהרה של נסראללה בעקבות כשלונו של ניסיון זה, כי התגובה בוא תבוא. גם לאחר הפיצוץ בנמל ביירות (4 באוגוסט) חזבאללה דבק באסטרטגיה זו, כפי שבא לידי ביטוי בניסיון נוסף של הארגון לירי צליפה על כוח צה"ל בגבול הלבנוני (25 באוגוסט), שנכשל גם הוא. אסטרטגיה זו מגדילה את מרחב החיכוך בין הצדדים ואת הסיכויים להידרדרות לעימות.

• **סוריה** – זוהי זירת התגוששות בין ישראל לגורמי הציר השיעי, במיוחד מאז שמשטר אסד אפשר את התבססותם הצבאית של איראן ושלוחיה – המיליציות השיעיות ובתוכן חזבאללה – שבאו לעזרתו במלחמתו במורדים. מציאות זו יצרה חיכוך צבאי מתמיד עם ישראל, הפועלת בשגרה לצמצום האיומים המופנים נגדה מזירה זו, במסגרת המב"ם. הסלמה למלחמה רחבה יכולה לנבוע, אם כך, מעימות צבאי בזירה הסורית בעקבות פעילות – גם אם מצומצמת – של מי מגורמי הציר השיעי נגד ישראל (כגון פעולת טרור לאורך הגבול; ירי לשטח ישראל; שיגור כטב"ם); או בעקבות פעולה ישראלית במסגרת המב"ם לפגיעה בתשתיות איראן ושלוחיה, כולל של צבא אסד (פרויקט הדיוק; נשק בלתי קונבנציונלי; הגנה אווירית); לעצירת משלוחים של אמצעי לחימה מתקדמים לחזבאללה; או לסיכול ניסיונות ירי וטרור נגד ישראל.

• **הידרדרות לעימות צבאי ישיר עם איראן** – מחולל ההסלמה יהיה במקרה זה מהלך צבאי של ישראל או איראן זו נגד זו, או החלטה של איראן להפעיל את חזבאללה ושאר גורמי הציר השיעי נגד ישראל, בלי להיות מעורבת במלחמה זו ישירות מתחום איראן. גורמים לכך עשויים להיות, מצד אחד, תקיפה אמריקאית על אתרים/ תשתיות באיראן (כולל האפשרות הקיצונית של תקיפת מתקני הגרעין); ומצד שני גם מהלך צבאי מוגבל של איראן נגד ישראל בעקבות מצוקתה האסטרטגית של איראן, שנוצרה בשל הלחץ הגובר מצד ארצות הברית (שתכליתו להשיב את איראן לשולחן הדיונים כדי לנסח הסכם גרעין חדש), והתסיסה החברתית-פוליטית בזירה הפנימית, או בתגובה להמשך או לעליית מדרגה של פעילות צה"ל נגד המאחזים האיראניים בסוריה.

תרחישי הידרדרות

הסלמה בעקבות: א. תקיפת תשתית הטילים המדויקים ב. יוזמה של חזבאללה כמענה לצרכים איראניים או פנים-לבנוניים ג. דינמיקה של הסלמה בעקבות פעילות מב"ם או אירועי גבול	מול חזבאללה
הידרדרות בעקבות מבצע ישראלי נרחב בסוריה במסגרת המב"ם: א. לפגיעה בתשתיות הטילים המדויקים ב. לפגיעה בהעברת אמל"ח לחזבאללה ג. לפגיעה בכוחות איראניים או בתשתיות צבא סוריות (נב"ק והגנ"א) בעקבות תקיפת ישראל (מיליציות שיעיות – איראן – סוריה)	מול סוריה
מהלך צבאי מוגבל של איראן נגד ישראל בעקבות: א. מצוקה אסטרטגית נוכח הלחץ המרבי עליה ב. בתגובה ללחץ הישראלי עליה בסוריה ג. בתגובה לתקיפה ישראלית/ אמריקאית של תשתיות הגרעין באיראן	מול איראן

בצד תרחישי ההידרדרות, תיתכן בשנים הקרובות גם **מלחמה יזומה** על ידי כל אחד מהמעורבים:

- יוזמה של **ישראל** מתוך הבנת חומרתו של האיום המתפתח מולה, בעיקר צבירת אמצעי לחימה מתקדמים בידי חזבאללה ובפרט טילים מדויקים, ו/או על בסיס הערכה כי הגיעה השעה למהלך צבאי, בעוד איראן וחזבאללה נתונים במצוקה אסטרטגית. שני הגורמים נתונים כבר כיום בלחצים מבית ומחוץ, אשר צפוי כי יימשכו ואף יגברו. כך האיום הביטחוני המתפתח בצד ההזדמנות ינתבו למלחמה יזומה שעשויה להיות בהיקף משתנה: ממתקפת מנע מוגבלת לצמצום האיום עד כדי מלחמה רחבה לפגיעה עמוקה ורחבת היקף בחזבאללה, מתוך כוונה ליצור שינוי אסטרטגי בזירה הצפונית.
- מלחמה ביוזמה של **חזבאללה בתיאום עם איראן** עלולה לפרוץ בשני מצבים מנוגדים לכאורה: האחד, בנסיבות של מצוקת הארגון בעקבות הלחצים המופעלים עליו כמוזכר לעיל, ובמיוחד מאז האסון בנמל ביירות (4 באוגוסט), או אז הוא ישאף להפנות את תשומת הלב למאבק נגד ישראל, ובתוך כך להמחיש את תפקודו כ"מגן לבנון"; והשני, כשחזבאללה יחוש כי התעצמותו הצבאית הגיעה לשלב המאפשר לו לפגוע בצורה משמעותית בצה"ל ובעורף הישראלי, וכך להחליש את ישראל ולשנות את כללי המשחק מולה.
- **איראן** מצידה עלולה ליזום מערכה רחבה בזירה הצפונית על ידי הנעת חזבאללה ושלוחיה האחרים נגד ישראל, אם תגיע למסקנה כי מלחמה זו, שבה איראן לא תהיה מעורבת ישירות, תשרת אינטרסים שלה מול המערכת הפנימית, מול המערכת האזורית ונוכח הלחץ הבינלאומי המופעל עליה בהקשר לסוגיית הגרעין.

תרחישי מלחמה יזומה

מתאר התרחיש החמור

תרחיש חמור של מלחמת הצפון מבוסס על ההנחות הבאות:

- פריצתה של מלחמה **מרובת זירות**, כאשר עיקר הלחימה יתמקד בשתי חזיתות: **לבנון וסוריה**.
- האויב העיקרי מול צה"ל הוא **הציר השיעי בהובלת איראן**,⁴ הכולל את פוטנציאל הכוחות הבאים (בהשתתפות ישירה או עקיפה):
 - חיבאללה במרחב לבנון
 - חיבאללה במרחב שבין רמת הגולן לדמשק
 - המיליציות השיעיות בסוריה
 - כוחות צבא סוריים, גם במרחב שבין רמת הגולן לדמשק, בצד שיגורי טילים מעומק סוריה
 - שיגור טילים על ידי המיליציות השיעיות בעיראק
- המלחמה תפרוץ בהתרעה קצרה או בהפתעה, כשצה"ל אינו במוכנות מלאה למלחמה.⁵
- סבירות גבוהה שבמסגרת מערכה רחבה בצפון יידרש צה"ל להתמודד גם עם המערכת הפלסטינית: רקטות וטילים מרצועת עזה ותסיסה ו/או פעילות טרור מוגברת ביהודה ושומרון.
- הממשלה וצה"ל יזכו לתמיכת האוכלוסייה בישראל בכל החלטותיהם ופעולותיהם, לפחות בשלבי המלחמה הראשונים.
- בשלבי הלחימה הראשונים מהלכי צה"ל יתקבלו בהבנה במערכת הבינלאומית, ופעולותיו לא יופרעו על ידי גורמים בינלאומיים.

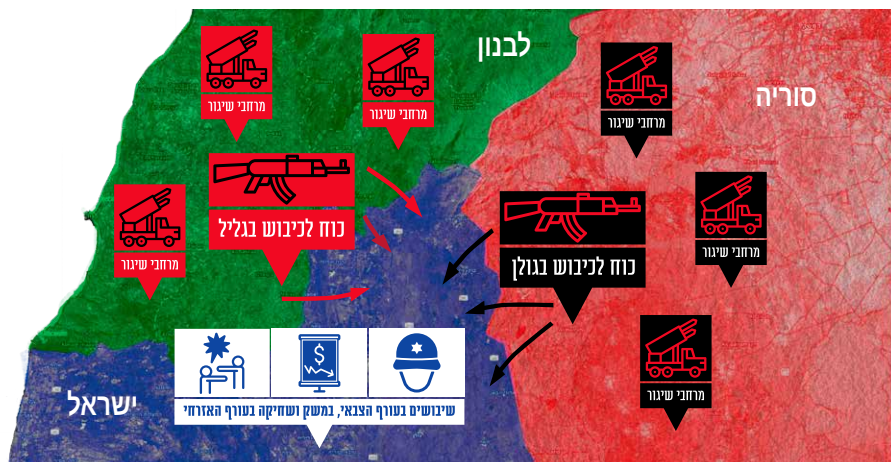
קווי המתאר של האיום הצפוי במהלך המלחמה:

- מלבנון ישוגרו מטחים חוזרים של כאלף טילים סטטיסטיים ביום, בצד עשרות רבות עד מאות של טילים מדויקים. מספר זה אינו מבוסס על מודיעין אלא הוא תוצר של ניתוח מאפייני השיגור מצד חיבאללה במהלך מלחמת לבנון השנייה. במלחמה זו חיבאללה שיגר בסך הכול כ-14 אלף רקטות וטילים, שהיוו כשליש מהמלאי שעמד לרשותו (כ-40 אלף טילים). כך שבמלחמה הבאה צפוי כי חיבאללה ישגר כ-50 אלף רקטות וטילים, המהווים כשליש מהמלאי הנוכחי הכולל כ-150 אלף טילים סטטיסטיים.

4 חשוב להזכיר כי בתרחיש זה צבא איראן אינו מעורב ישירות בלחימה.

5 התרחיש החמור מבוסס על ההנחה כי לצה"ל תהיה התרעה קצרה או הפתעה. הוא גובש כך כדי לסייע בחשיבה על ההתמודדות הנדרשת במצבים אלה, שהם החמורים יותר.

- בצד זאת יש להביא בחשבון ירי טילים ארוכי טווח גם מסוריה, וייתכן שגם מעיראק.
- הטילים המדויקים יכוונו למטרות אסטרטגיות ערכיות: שדות תעופה; תשתיות חיוניות: אנרגיה (תחנות כוח, תשתיות גז, בתי הזיקוק בחיפה) ומים; סמלי שלטון (קריית הממשלה, כנסת); בניין המטכ"ל של צה"ל; סוללות הגנה אווירית; בסיסי צבא ומפקדות.
- החימוש הלא-מדויק יכוון לעבר מרכזי אוכלוסין וישולב במטחים של טילים מדויקים, כדי להקשות על כוחות ההגנה האווירית של צה"ל את הקצאת המטרות ליירוט. בירי של הטילים הסטטיסטיים יהיה גם כדי לשבש את יעילותן של מערכות ההגנה של ישראל.
- מטחי הטילים לעבר העורף הישראלי יימשכו גם במהלך תמרון קרקעי ישראלי לעומק שטח לבנון.
- במקביל למטחי הטילים ישוגרו גם כטב"מים תוקפים, אשר יופעלו בנחילים ויכוונו למטרות ערכיות ורכות.
- יבוצעו מהלכים קרקעיים לכיבוש שטח בתחום ישראל על ידי כוח הקומנדו של חזבאללה ('כוח רד'ואן') מדרום לבנון, ועל ידי מיליציות שיעיות מרמת הגולן. בתוך כך צפויות מתקפות על נכסים צבאיים ועל שטחים המאוכלסים באזרחים.
- יבוצעו מתקפות סייבר על תשתיות קריטיות בישראל, בדגש על מערכות פיקוד ושליטה ועל תשתיות חיוניות, במטרה לשבש את תפקוד המשק והמערכות הביטחוניות.
- יתקיימו מבצעי תודעה באמצעי התקשורת ובאמצעות הרשתות החברתיות, במטרה להשפיע על התודעה של הציבור הישראלי ולפגוע במורל.
- המשק בישראל יעבור למתכונת חירום; צפוי שיבוש של כלל פעילותו ובכלל זאת ייפגעו השירותים החיוניים לאוכלוסייה – בפרט אספקת חשמל ומים.
- צפוי שיבוש ניכר בפעילות נמלי הים והאוויר, שיצמצם את השימוש בנתיבי האוויר והים. ככל שמצב זה יימשך הוא ישפיע על אורך הנשימה הצבאי והאזרחי.

משמעויות אופרטיביות של התרחיש החמור

מתמונת מצב חמורה זו נגזרות המשמעויות הבאות לצה"ל:

- **צה"ל יידרש לגיוס מילואים כללי והפעילות כולה – גיוס מילואים, צבירת כוחות ופריסתם, לחימה בחזית – תתנהל תחת אש. עד להשלמת ההיערכות יידרשו 48-96 שעות למגננה בשתי החזיתות (לבנון וסוריה), בטרם מעבר למתקפה.**
- **ההגנה על העורף – בשלב הראשון צה"ל יידרש להתמקד במערכי הטילים המתקדמים ולא יתפנה לטפל ברקטות ובטילים הסטטיסטיים, וצפויה השפעה מצומצמת יחסית של פעילות חיל האוויר על היקף הירי לעבר העורף. לפיכך, האוכלוסייה האזרחית תוכל להתבסס על מערך יירוט הטילים של צה"ל רק בשלב השני, אך צפויים הספקי יירוט בינוניים של ההגנה האקטיבית אל מול היקף השיגורים הנרחב והצורך להתמקד בהגנת נכסים החיוניים להמשך המלחמה.**
- **בחזית – כוחות צה"ל יפעלו תחת אש במרחב המגע, וצפוי שיבוש של גיוס המילואים וצבירת הכוחות במרחב הלחימה. כן קיימת אפשרות לשיבוש פעולת המפקדות ומערכות הפיקוד והשליטה.**
- **במרחב האווירי – חיל האוויר יפעל במספר זירות במקביל, מול מערכות ההגנה האווירית של האויב. המאמץ העיקרי של חיל האוויר בפתירת המלחמה יופנה להשגת עליונות אווירית בזירות הלחימה; לסיכול איומים מהאוויר לעורף הישראלי; ולנטרול מערכי השיגור האסטרטגיים של חזבאללה בלבנון ושל סוריה ואיראן בסוריה. חיל האוויר יצטרך להתמודד עם איומים על בסיסיו ועל מערכות הפיקוד והשליטה. עקב ריבוי המשימות, לחיל האוויר צפויות מגבלות בהקצאת סיוע אווירי לכוחות היבשה בשלב המגננה, ולחיל הים – בפעילות שתידרש נגד טילי חוף-ים.**

- **במרחב הימי** – חיל הים יפעל גם הוא בסביבה מאתגרת. המאמץ העיקרי יופנה להגנה על הנכסים האסטרטגיים בים; להגנה על הנמלים; לשמירה על חופש השיט; למניעת ניצול התווך הימי לפעילות עוינת ולהשגת עליונות בים על ידי פגיעה ביכולות האויב.

גורמים קריטיים בתרחיש

